

25 Σεπτεμβρίου, 1991

[ΚΟΥΡΡΗΣ, Δ/στής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

C. KASSINOS CONSTRUCTION LIMITED

Αιτητές,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Υποθέσεις Αρ. 399/89, 400/89).

-
- 5 Προσφορές — Διαδικασία — Κανονισμοί Αποθηκών — Η διαδικασία εξέτασης και επικύρωσης προσφορών διέπεται από τους Κανονισμούς 19 έως 48 των Κανονισμών Αποθηκών — Κρίσιμο το ότι η ίδια η Κυβέρνηση αναγνωρίζει την ύπαρξη των Κανονισμών και τους εφαρμόζει — Έστω και αν αυτοί αποτελούν απλή πρακτική, η τήρησή τους δεσμεύει τη διοίκηση.
- 10 Προσφορές — Διαδικασία — Κεντρικό Συμβούλιο Προσφορών — Σύνθεση, συγκρότηση, απαρτία και πλειοψηφία λήψεως αποφάσεων σε αυτό κατά τους Κανονισμούς 21(α) και 21(ε) των Κανονισμών Αποθηκών.
- 15 Διοικητικό Όργανο— Συλλογικά όργανα — Πρακτικά — Είναι επιθυμητό η ιδιότητα ενός εκάστου των παρευρισκομένων σε συνεδρίαση συλλογικού οργάνου να αναγράφεται στα πρακτικά για να μπορεί το Δικαστήριο να ελέγχει τη νομιμότητα της σύνθεσής του — Τυχόν παράλειψη των πρακτικών στο σημείο αυτό δεν είναι όμως ουσιώδης ώστε να επιφέρει ακυρότητα.
- 20 Προσφορές — Διαδικασία — Κανονισμοί Αποθηκών — Κανονισμός 26 — Η υπογραφή των πρακτικών από τον Πρόεδρο μόνο του Συμβουλίου Προσφορών δεν αποτελεί ουσιώδη παρατυπία.
- 25 Προσφορές — Όροι Προσφορών — Κρίσιμος (ουσιώδης) χρόνος για την κατοχή μηχανικού εξοπλισμού απαραίτητου για την εκτέλεση του προκηρυχθέντος έργου (όρος 22 των "Όρων Συμβολαίου και Εγγραφής Υποχρεώσεων) — Δυνατή και η ερμηνεία υπέρ του χρόνου κατακυρώσεως της Προσφοράς.

Προσφορές — Όροι Προσφορών — Ο όρος β(γ) των Οδηγιών προς τους προσφοροδότες — Ερμηνεία.

Προσφορές — Όροι Προσφορών — Τραπεζική εγγύηση — Ο Καν. 33 των Κανονισμών Αποθηκών σε συνδυασμό με τον όρο 16(α) του Συμβολαίου — Ορθή η προκύπτουσα ερμηνεία του Κανονισμού στο Συμβόλαιο. 5

Οι αιτητές προσέβαλαν με τις προσφυγές τους αυτές δύο κατακυρώσεις προσφορών, για την κατασκευή παραλλήλων κυματοθραυστών στην περιοχή Ορόκλινης Λάρνακος, στο ενδιαφερόμενο μέρος αντ' αυτών. 10

Το Ανώτατο Δικαστήριο, απορρίπτοντας τις προσφυγές, αποφάσισε ότι:

1. Η διαδικασία εξέτασης και επικύρωσης προσφορών διέπεται από τους Κανονισμούς 19 έως 48 των Κανονισμών Αποθηκών. Δεν αποτελεί θέμα της παρούσας διαδικασίας το κατά πόσο οι Κανονισμοί Αποθηκών έχουν την ισχύ Νόμου, Κανονισμών, ή Εγκυκλίου. Σημασία έχει ότι η ίδια η Κυβέρνηση αναγνωρίζει την ύπαρξή τους και εφαρμόζει τις διαδικασίες που περιλαμβάνονται σ' αυτούς. Έστω κι' αν αποτελούν απλή πρακτική, η τήρησή τους δεσμεύει τη διοίκηση. Επομένως έπρεπε να εφαρμοστούν στην παρούσα περίπτωση. 15 20

Ο Κανονισμός 21 (α) των Κανονισμών αυτών προνοεί ότι το Κεντρικό Συμβούλιο Προσφορών θα απαρτίζεται συνήθως από έξι άτομα με δικαίωμα ψήφου, εκτός αν ο Υπουργός Οικονομικών ονομάσει κι' άλλους. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 21 (ε), ο Γενικός Ελεγκτής ή εκπρόσωπός του μπορεί να παρακαθήσει ως ανεξάρτητος παρατηρητής. 25

Ο Κανονισμός 21 (ε) προνοεί ότι τέσσερα μέλη αποτελούν απαρτία. Αν ο αριθμός των παρόντων μελών ξεπερνά την απαρτία, οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία τεσσάρων ψήφων, συμπεριλαμβανομένης εκείνης του Προέδρου. 30

Είναι επιθυμητό η ιδιότητα του καθενός των παρευρισκομένων σε συνεδρίαση συλλογικού οργάνου να αναγράφεται στα πρακτικά για να μπορεί το Δικαστήριο να ελέγχει τη νομιμότητα της σύνθεσής του. Τυχόν παράλειψη των πρακτικών στο σημείο αυτό δεν είναι όμως ουσιώδης ούτως ώστε να επιφέρει ακυρότητα. 35

2. Είναι φανερό στην παρούσα υπόθεση ότι τα πρακτικά υπογράφηκαν μόνο από ένα πρόσωπο, τον Πρόεδρο του Συμβουλίου, παρά την πρόνοια του Κανονισμού 26 (Κανονισμοί Αποθηκών). Αυτό όμως δεν αποτελεί ουσιώδη παρατυπία και δεν υπάρχει αμφισβήτηση για την αυθεντικότητα της επίδικης απόφασης. 40

3. Από τις παραγράφους (α) και (β) του Καν. 34 (Κανονισμοί Αποθηκών) είναι φανερό ότι οι Επιτροπές (Τεχνικές) διορίζονται

για τους σκοπούς που αναφέρονται στην παράγραφο (α), δηλαδή για την έγκριση προδιαγραφών που σχετίζονται μόνο με την αγορά μηχανημάτων.

- 5 4. Το κύριο ερώτημα, επί απαιτούμενου μηχανολογικού εξοπλισμού, κατά πόσο ο προσφοροδότης πρέπει να έχει τα μηχανήματα (στην κατοχή ή ιδιοκτησία του) κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς του ή αν είναι αρκετό να τα έχει κατά το χρόνο κατακύρωσης των προσφορών είναι επιδεκτικό της δεύτερης απαντήσεως (κρίσιμος ο χρόνος κατακύρωσης).
- 10 5. Ο όρος 6(γ) των Οδηγιών προς τους προσφοροδότες για προηγούμενη πείρα στοχεύει στο να ικανοποιήσει ότι εκείνος που θα αναλάβει το έργο θα είναι σε θέση να το κατασκευάσει. Τα διάφορα έργα κατασκευάζονται από άτομα, άσχετα αν εργολάβος είναι μια εταιρεία. Δεν αμφισβητείται ότι ο Τεχνικός Διευθυντής του ενδιαφερόμενου μέρους, που θα κατασκεύαζε το έργο, και ήταν το άτομο στου οποίου το όνομα εκδόθηκε η σχετική άδεια εργολήπτη για την εταιρεία, είχε κατασκευάσει προηγουμένως άλλα παρόμοια έργα όταν εργαζόταν με άλλη εταιρεία. Τα γεγονότα αυτά ήταν ενώπιον του Συμβουλίου. Η απόφαση των καθ' ων η αίτηση να θεωρήσουν την πείρα του Τεχνικού Διευθυντή και υπεύθυνου Λιμενικών Έργων του ενδιαφερόμενου μέρους ως ικανοποιούσα τον όρο 6(γ) των Οδηγιών προς τους Προσφοροδότες, ως εύλογα επιτρεπτή σ' αυτούς. Εν πάση περιπτώσει, η μη συμμόρφωση με τον όρο αυτό δεν επηρεάζει την εγκυρότητα της προσφοράς του ενδιαφερόμενου μέρους ενόψει του όρου 7 των Οδηγιών προς τους Προσφοροδότες, με βάση τον οποίο οι καθ' ων η αίτηση έχουν απλώς δικαίωμα, και όχι υποχρέωση, να απορρίψουν προσφοροδότες που δεν έχουν ικανοποιητική πείρα στην εκτέλεση παρόμοιων έργων.
- 20 6. Ο όρος 16(α) του Συμβολαίου συνιστά ορθή ερμηνεία του Κανονισμού 33 (Κανονισμοί Αποθηκών). Ο προσφοροδότης πρέπει, σύμφωνα με τον Κανονισμό, να καταθέσει τραπεζική εγγύηση ίση τουλάχιστον με το 10% της προσφοράς του. Αυτή η τραπεζική εγγύηση επιστρέφεται στους προσφοροδότες μετά την κατακύρωση των προσφορών οπότε μόνο ο επιλεγείς προσφοροδότης καταθέτει νέα εγγύηση.
- 30 35

Προσφυγές απορρίπτονται χωρίς έξοδα.

Αναφερόμενες υποθέσεις:

Republic v. Pericleous (1984) 3 C.L.R. 577.

40 *T.N. Christofides Trading Ltd v. Republic (1985) 3 C.L.R. 546.*

Papadopoulos v. Republic (1983) 3 C.L.R. 154.

Medcon Construction and others v. Republic (1968) 3 C.L.R. 535.

K & M Transport Co Ltd v. Eteria Fortigon Aftokiniton & others
(1987) 3 C.L.R. 1939.

Soteriadou v. Republic (1983) 3 C.L.R. 921.

Christou v. Republic (1977) 3 C.L.R. 11.

Eleftheriou & Others (No. 2) v. Republic (1975) 3 C.L.R. 187. 5

Arkatitis (No. 2) v. Republic (1967) 3 C.L.R. 429.

Carayiannis v. Republic (1969) 3 C.L.R. 341.

Kittides v. Republic (1973) 3 C.L.R. 123.

Προσφυγές.

Προσφυγές εναντίον της απόφασης των καθ' ων η αίτηση με την οποία κατακύρωσαν τις προσφορές για την κατασκευή παραλλήλων κυματοθραυστών στην περιοχή Ορόκλινης, στη Λάρνακα, στο ενδιαφερόμενο μέρος αντί στους αιτητές. 10

Α. Παπαφιλίππου με Α. Τιμόθη (κα), για Χρ. Δημητριάδη, για τον αιτητή. 15

Α. Βασιλειάδης, Δικηγόρος της Δημοκρατίας Α,' για τους καθ' ων η αίτηση.

Α. Μαρκίδης, για το ενδιαφερόμενο μέρος.

Cur. adv. vult. 20

ΚΟΥΡΡΗΣ Δ. ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Με τις προσφυγές αυτές προσβάλλεται η απόφαση των καθ' ων η αίτηση ημερ. 3/6/1989, με την οποία αποφάσισαν να κατακυρώσουν τις προσφορές σχετικά με την κατασκευή αριθμού παραλλήλων κυματοθραυστών στην περιοχή Ορόκλινης, στη Λάρνακα, στο ενδιαφερόμενο μέρος, Εταιρεία G.D.L. Construction Limited, αντί στους αιτητές. 25

Ο Διευθυντής του Τμήματος Δημοσίων Έργων (ο Διευθυντής), ζήτησε, με επιστολή του ημερ. 14/2/1989, προσφο-

5 ρές για την κατασκευή 4 κυματοθραυστών με αρ. 1, 2, 3 και 6, στην περιοχή Ορόκλινης/Πύλας, στη Λάρνακα. Η τελευταία ημερομηνία υποβολής των προσφορών ήταν η 17/3/1989. Ως αποτέλεσμα της προκήρυξης υποβλήθηκαν
10 δύο προσφορές που αποστάληκαν στο Τμήμα Δημοσίων Έργων για μελέτη και υποβολή εισηγήσεων προς το Κεντρικό Συμβούλιο Προσφορών. Με επιστολή του, ημερ. 3/3/1989, ο Διευθυντής ζήτησε προσφορές για την κατασκευή άλλων τεσσάρων κυματοθραυστών, με αρ. 4, 5, 7
15 και 8 στην περιοχή Ορόκλινης στη Λάρνακα, με τελευταία ημερομηνία υποβολής τους τις 14/4/1989. Σ' ανταπόκριση στην προκήρυξη υποβλήθηκαν δύο προσφορές που και πάλι αποστάληκαν στο Τμήμα Δημοσίων Έργων για μελέτη και υποβολή εισηγήσεων προς το Κεντρικό Συμβούλιο
15 Προσφορών.

20 Το Τμήμα Δημοσίων Έργων, υπέβαλε, στις 17/5/1989, την έκθεσή του προς το Συμβούλιο Προσφορών, προς το οποίο υποβλήθηκε, επίσης, επιστολή ημερ. 19/5/1989, στην οποία αναφέρεται ότι όλα τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους έχουν επιθεωρηθεί, ότι ο αριθμός τους είναι αρκετός για τη συγκρότηση δύο συνεργείων και ότι τα μηχανήματα χρειάζονται επιδιόρθωση/συντήρηση, που άρχισαν ήδη να εκτελούνται (Παρ. Ε στην ένσταση).

25 Το Κεντρικό Συμβούλιο Προσφορών, στη συνεδρία του ημερ. 2/6/1989, αποφάσισε να κατακυρώσει και τις δύο προσφορές στο χαμηλότερο προσφοροδοτή, που ήταν το ενδιαφερόμενο μέρος (Παρ. Στ' στην ένσταση).

30 Ο Διευθυντής πληροφορήθηκε για την κατακύρωση των προσφορών στο ενδιαφερόμενο μέρος, με επιστολή του Προέδρου του Κεντρικού Συμβουλίου Προσφορών ημερ. 3/6/1989.

Οι αιτητές εγείρουν, με τις γραπτές αγορεύσεις τους, τα ακόλουθα νομικά σημεία:

30 (1) Υπήρξαν παραβάσεις των κανονισμών που διέπουν τη διαδικασία εξέτασης και κατακύρωσης προσφορών.

(2) Οι καθ' ων η αίτηση ενήργησαν υπό καθεστώς νομικής και πραγματικής πλάνης.

(3) Ο κανονισμός 33 δεν εφαρμόστηκε ορθά, όσον αφορά την παροχή τραπεζικής εγγύησης.

(4) Ο Διευθυντής του Τμήματος Δημοσίων Έργων που έλαβε μέρος στη διαδικασία δεν ήταν αμερόληπτος. 5

(5) Οι προσβαλλόμενες πράξεις πάσχουν από έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας, στηρίχθηκαν σε πλάνη περί τα πράγματα ή έγιναν για εξυπηρέτηση αλλότριων σκοπών. 10

(6) Οι καθ' ων η αίτηση ενήργησαν με τρόπο ευνοιοκρατικό υπέρ του ενδιαφερόμενου μέρους.

Σ' ανάπτυξη των νομικών λόγων τους οι αιτητές ισχυρίστηκαν σχετικά με το πρώτο νομικό σημείο, ότι τα πρακτικά του Κεντρικού Συμβουλίου Προσφορών (το Συμβούλιο) (Παράρτημα Στ'), δεν υπογράφηκαν από όλα τα μέλη του Συμβουλίου, κατά παράβαση του Κανονισμού 26, ότι δε συστήθηκε Τεχνική Επιτροπή αλλά οι προσφορές μελετήθηκαν από Λειτουργούς των Δημοσίων Έργων, ότι υπέβαλε συστάσεις προς το Συμβούλιο ο Διευθυντής του Τμήματος Δημοσίων Έργων και όχι η Τεχνική Επιτροπή, ότι δε φαίνεται στα πρακτικά υπό ποια ιδιότητα έλαβε μέρος ο Διευθυντής στη διαδικασία και ότι δεν υπήρξε απαρτία του Συμβουλίου, ούτε και λήφθηκε η επίδικη απόφαση κατά πλειοψηφία όπως απαιτείται από τον Κανονισμό 21(e). 15
20
25

Ο δικηγόρος των καθ' ων η αίτηση ισχυρίστηκε, σχετικά με το σημείο αυτό, ότι είναι η πρακτική του Συμβουλίου να δίνει αντίγραφο των πρακτικών σε όλα τα μέλη του κι' αν δεν υπάρξει ένσταση θεωρούνται εγκεκριμένα και υπογράφονται από τον Πρόεδρο. Αναφορικά με τη σύσταση Τεχνικής Επιτροπής ο δικηγόρος ισχυρίστηκε ότι ο Κανονισμός 34 αφορά την έγκριση προδιαγραφών και δεν τυγχάνει εφαρμογής στην προκειμένη περίπτωση. Ο κ. 30

Χριστοδουλίδης (Διευθυντής του Τμήματος Δημοσίων Έργων) συμμετείχε στο Κεντρικό Συμβούλιο Προσφορών ως πλήρες μέλος και επομένως υπήρξε, κατά τη λήψη της επίδικης απόφασης, πλειοψηφία 4 μελών, όπως απαιτεί ο

5 Κανονισμός 21(e).

Ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους ισχυρίστηκε ότι το γεγονός ότι τα πρακτικά δεν αναφέρουν την ιδιότητα ενός εκάστου των παρευρεθέντων στη συνεδρία του Συμβουλίου δεν αποτελεί λόγο ακύρωσης της απόφασης

10 του, η δε υπογραφή των πρακτικών μόνο από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου, δεν αποτελεί ουσιώδη παρατυπία. Ότι υπήρξε απαρτία, ο κ. Χριστοδουλίδης καλώς ψήφισε (ως μέλος του Συμβουλίου) και ότι η απόφαση λήφθηκε κατά πλειοψηφία, όπως απαιτεί ο Κανονισμός 21(e). Ο

15 τροποποιημένος Κανονισμός 34 αφορά μόνο την αγορά μηχανημάτων και καθορισμό προδιαγραφών και όχι κατασκευαστικές εργασίες όπως η παρούσα περίπτωση. Επομένως δεν απαιτείτο η σύσταση Τεχνικής Επιτροπής για την εξέταση των προσφορών. Ο όρος Tender Documents στον

20 Κανονισμό 34(f) δε σημαίνει προσφορές, αλλά έγγραφα με βάση τα οποία υποβάλλονται οι προσφορές και οποιαδήποτε παράβαση του Κανονισμού αυτού δεν αποτελεί ουσιώδη παρατυπία. Ισχυρίστηκε επίσης ότι οι Κανονισμοί Αποθηκών, που προνοούν για τη διαδικασία προσφορών,

25 δεν αποτελούν ούτε νόμο, ούτε δευτερογενή νομοθεσία, αλλά διοικητική πρακτική ή εγκύκλιο και η μη εφαρμογή τους δεν προκαλεί ακυρότητα.

Στην απαντητική του αγόρευση ο δικηγόρος των αιτητών ισχυρίστηκε ότι ο Κανονισμός 34(d) δεν τροποποιήθηκε και προνοεί για εξέταση προσφορών. Επομένως δεν

30 μπορεί να περιοριστεί η εξουσία της Τεχνικής Επιτροπής μόνο σε προδιαγραφές και έγγραφα προσφορών. Όσον αφορά τους Κανονισμούς Αποθηκών, προήλθαν από τις Γενικές Οδηγίες (General Orders) που υπέστηκαν τροποποιήσεις και τελικά κωδικοποιήθηκαν ως αυτοτελείς Κανονισμοί που ισχύουν μέχρι σήμερα. Η τήρηση τους εμπίπτει στο Άρθρο 58(α)(β) του Συντάγματος ως "γενικώς κρατούντα" και διατηρήθηκαν από το άρθρο 86(1) του

35

Νόμου 33/67.

Η διαδικασία εξέτασης και επικύρωσης προσφορών διέπεται από τους Κανονισμούς 19 έως 48 των Κανονισμών Αποθηκών. Πιστεύω ότι δεν αποτελεί θέμα της παρούσας διαδικασίας το κατά πόσο οι Κανονισμοί Αποθηκών έχουν την ισχύ Νόμου, Κανονισμών, ή Εγκυκλίου. 5
Σημασία έχει ότι η ίδια η Κυβέρνηση αναγνωρίζει την ύπαρξή τους και εφαρμόζει τις διαδικασίες που περι- 10
κλείονται σ' αυτούς. Έστω κι' αν αποτελούν απλή πρακτική, η τήρησή τους δεσμεύει τη διοίκηση. Επομένως έπρεπε να εφαρμοστούν στην παρούσα περίπτωση και δε χρειάζε-
ται να πω τίποτα περισσότερο.

Ο Κανονισμός 21(α) των Κανονισμών αυτών (που θα αναφέρονται ως οι Κανονισμοί), προνοεί ότι το Κεντρικό Συμβούλιο Προσφορών θα απαρτίζεται από το Γενικό Λογιστή ή τον εκπρόσωπό του, ως Πρόεδρο, τους Γενικούς Διευθυντές του Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας και Γραφείου Προγραμματισμού ή εκπροσώπους τους, το Διευθυντή του Τμήματος Αποθηκών ή εκπρόσωπό του, εκ- 20
πρόσωπο του Υπουργείου Οικονομικών και τον εκπρόσωπο του ενδιαφερόμενου Υπουργείου. Επίσης, ο Υπουργός Οικονομικών έχει εξουσία να ονομάσει οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο ως επιπρόσθετο μέλος με δικαίωμα ψήφου.

Είναι φανερό από τα πιο πάνω ότι το Συμβούλιο 25
απαρτίζουν συνήθως έξι άτομα με δικαίωμα ψήφου, εκτός αν ο Υπουργός Οικονομικών ονομάσει κι' άλλον ή άλλους. Σύμφωνα με τον Κανονισμό 21(c), ο Γενικός Ελεγκτής ή εκπρόσωπος του μπορεί να παρακαθήσει ως ανεξάρτητος παρατηρητής. 30

Ο Κανονισμός 21(c) προνοεί ότι τέσσερα μέλη αποτελούν απαρτία. Αν ο αριθμός των παρόντων μελών ξεπερνά την απαρτία, οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία τεσσάρων ψήφων, συμπεριλαμβανομένης εκείνης του Προέδρου. 35

- Όπως φαίνεται από το βιβλίο πρακτικών του Συμβουλίου, που παρουσιάστηκε ως Τεκμήριο 1, στη συνεδρία του Συμβουλίου ημερ. 2/6/1989 ήταν παρόντες, εκτός του Προέδρου κ. Π. Παλαιάν, οι κ.κ. Θ. Τρύφωνος, Γ. Τσελεπής, Γ. Κοντολαίμης, Μ. Λαμπρινός (χωρίς να αναγράφεται ποιόν εκπροσωπούσε ο καθένας) και ο κ. Ν. Νικολάου, ως Παρατηρητής-Εκπρόσωπος του Γενικού Ελεγκτή. Παρών ήταν επίσης και ο Γραμματέας του Συμβουλίου, κ. Αιμ. Ρωσιδίης. Το Συμβούλιο ασχολήθηκε με αριθμό προ-
5 σφορών συμπεριλαμβανομένων και των επιδίκων, που ήταν προτελευταίες στη σειρά, όπως εμφανίζονται στα πρακτικά. Στο τέλος του πρακτικού που αφορούσε την
10 κάθε μία από τις προσφορές, αναγράφεται η παρουσία κάποιου ατόμου, που προφανώς ήταν ο εκπρόσωπος του αρμοδίου Υπουργείου στην κάθε περίπτωση. Στην περιπτώ-
15 ση των επίδικων προσφορών, αναγράφεται στο τέλος του πρακτικού ότι ήταν παρόντες οι κ.κ. Μ. Χριστοδουλίδης και Χ. Χαραλαμπίδης. Ο κ. Χριστοδουλίδης ήταν ο Διευθυντής του Τμήματος Δημοσίων Έργων και ο κ. Χαραλα-
20 μπίδης, Πολιτικός Μηχανικός στο ίδιο Τμήμα, υπεύθυνος, όπως είτε στη μαρτυρία του, της ομάδας για θαλάσσια έργα του Τμήματος. Στο τέλος των πρακτικών του Συμβουλίου ημερ. 2/6/1989, αναγράφεται "επικυρούνται" (με μία υπογραφή) και ημερομηνία 15/6/1989.
- 25 Όπως είπα και προηγουμένως η ιδιότητα του καθενός από τους συμμετάσχοντες στην πιο πάνω συνεδρία του Συμβουλίου, δεν αναγράφεται στα πρακτικά. Είναι επιθυμητό η ιδιότητα ενός εκάστου των παρευρισκομένων σε συνεδρίαση συλλογικού οργάνου, να αναγράφεται στα
30 πρακτικά για να μπορεί το Δικαστήριο να ελέγχει τη νομιμότητα της σύνθεσής του. Τυχόν παράλειψη των πρακτικών στο σημείο αυτό δεν είναι όμως ουσιώδης ούτως ώστε να επιφέρει ακυρότητα. Είναι φανερόν ότι η παρουσία όλων των αναφερομένων στα πρακτικά ήταν νόμιμη, ελ-
35 λείπει μαρτυρίας περί του αντιθέτου. Ο κ. Χριστοδουλίδης νόμιμα παρακάθισε και ψήφισε, ως εκπρόσωπος του αρμοδίου Υπουργείου. Ο κ. Χαραλαμπίδης δε συμμετείχε ως μέλος του Συμβουλίου, αλλά για να παράσχει πληροφορίες και τυχόν επεξηγήσεις σ' αυτό και δεν ψήφισε.

Επομένως, βρίσκω ότι η σύνθεση του Συμβουλίου ήταν νόμιμη. Όπως φαίνεται από τα πρακτικά, η επίδικη απόφαση λήφθηκε με πλειοψηφία τεσσάρων έναντι δύο ψήφων. Στις ψήφους της πλειοψηφίας ανήκε κι' αυτή του Προέδρου του Συμβουλίου. Επομένως, η απόφαση ήταν νόμιμη, σύμφωνα με τον Κανονισμό 21(ε). Ο Κανονισμός 26 αναφέρει:

"26. The deliberations of the Main and the Departmental Tender Board will be recorded in Minute Books kept by the President, and will be signed by all members.".

Είναι φανερό ότι τα πρακτικά υπογράφηκαν μόνο από ένα πρόσωπο, τον Πρόεδρο του Συμβουλίου, όπως αναφέρθηκε από τους δικηγόρους των καθ'ων η αίτηση και του ενδιαφερόμενου μέρους.

Αυτό όμως δεν αποτελεί ουσιώδη παρατυπία και δεν υπάρχει αμφισβήτηση για την αυθεντικότητα της επίδικης απόφασης.

Ο Κανονισμός 34(α) έχει ως ακολούθως:

"34(α) Tender specifications for the purchase of plant, machinery and equipment should be submitted to the President of Main Tender Board prior to calling of Tenders for consideration and approval by the appropriate Committee appointed for this purpose by the President of the Tender Board."

Η παράγραφος (β) του ιδίου Κανονισμού αρχίζει ως εξής:

"(β) For the above purpose two committies are appointed .....".

Από τα πιο πάνω κείμενα είναι φανερό ότι οι Επιτροπές (Τεχνικές) διορίζονται για τους σκοπούς που αναφέρονται στην παράγραφο (α), δηλαδή για την έγκριση προδιαγραφών που σχετίζονται μόνο με την αγορά

Η παράγραφος (d) προνοεί ότι:

5 "(d) Any three members of the above committees including the President shall form a quorum at the meetings convened either for the purpose of approving specifications or examining tenders received. If the specifications are not unanimously approved by the Committee, ...".

(η υπογράμμιση δική μου)

10 Η παράγραφος αυτή αναφέρεται και σε εξέταση προσφορών από τις Τεχνικές Επιτροπές, χωρίς όμως να είναι σαφής και χωρίς οποιαδήποτε άλλη τέτοια αναφορά σε προηγούμενες παραγράφους για το θέμα αυτό. Οποιαδήποτε κι' αν είναι η έννοια της υπογραμμισθείσας φράσεως
15 δεν έχει καμιά σημασία για την παρούσα διαδικασία εφόσον, όπως είπα πιο πάνω, οι Τεχνικές Επιτροπές διορίζονται για θέματα που αφορούν αγορά μηχανημάτων, που δεν είναι η περίπτωση εδώ.

Τέλος, ο Κανονισμός 34(f) αναφέρει τα ακόλουθα:

20 "(f) Tender documents, other than for machinery, plant and equipment, shall be approved by a Committee of not less than three competent persons nominated by the Director General of the Ministry or the Head of the Department concerned. The same procedure will be
25 followed in the case of employment of consultants."

30 Η παράγραφος αυτή εφαρμόζεται για τις άλλες περιπτώσεις που δεν αφορούν αγορά μηχανημάτων, και σύμφωνα με αυτή, τα έγγραφα προσφορών εγκρίνονται από Επιτροπή που διορίζεται από το Γενικό Διευθυντή του ενδιαφερόμενου Υπουργείου ή το Διευθυντή του αρμοδίου Τμήματος. Είναι πρόδηλο ότι ο όρος "Tender documents" αναφέρεται στα έγγραφα με βάση τα οποία υποβάλλονται οι προσφορές και όχι στις υποβληθείσες προσφορές. Δεν

αναφέρεται αν η Επιτροπή αυτή εξετάζει και τις προσφορές. Στην παρούσα περίπτωση οι προσφορές δεν αφορούσαν αγορά μηχανημάτων, άρα δεν απαιτείτο η σύσταση Τεχνικής Επιτροπής, και οι υποβληθείσες προσφορές εξετάστηκαν από Λειτουργούς του Τμήματος Δημοσίων Έργων που προφανώς διορίστηκαν από το Διευθυντή. Επομένως, δε βλέπω καμιά ουσιαστική παράβαση του Κανονισμού αυτού και βρίσκω ότι ορθά το θέμα δεν εξετάστηκε από Τεχνική Επιτροπή και ορθά οι συστάσεις υποβλήθηκαν στο Συμβούλιο από το Τμήμα Δημοσίων Έργων που ήταν το αρμόδιο για την παρούσα περίπτωση.

Επομένως, καταλήγω ότι οι πιο πάνω λόγοι που πρόβαλαν οι αιτητές για ακύρωση της επίδικης απόφασης, είναι ανυπόστατοι.

Αναφορικά με το δεύτερο σημείο ο δικηγόρος των αιτητών πρόβαλε τους ακόλουθους ισχυρισμούς. Η προσφορά του ενδιαφερόμενου μέρους δεν πληρούσε τους όρους προκήρυξης 6(α) και 6(γ) των προσφορών. Σχετικά με τον όρο 6(α), ο δικηγόρος των αιτητών υπέβαλε ότι το ενδιαφερόμενο μέρος δε διέθετε τα απαραίτητα μηχανήματα κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς του και ότι ο σκοπός του όρου 6(α) ήταν η ύπαρξη των μηχανημάτων για να ικανοποιηθεί ο εργοδότης ότι ο εργολάβος/προσφοροδότης είναι σε θέση να εκτελέσει ικανοποιητικά το έργο. Η θέση του αυτή ενισχύεται, κατά την άποψή του, από τον όρο 22 του Συμβολαίου και ιδιαίτερα τη φράση "Πριν από την αξιολόγηση της προσφοράς θα γίνει εξέταση του μηχανικού εξοπλισμού που δήλωσε ο προσφοροδότης για την τοποθέτηση των ογκολίθων.". Τα πρώτα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους έφθασαν στις 29/4/1989 ενώ η υποβολή των δύο προσφορών έγινε στις 17/3/1989 και 14/4/1989 αντίστοιχα. Επί πλέον τα μηχανήματα όταν έφθασαν δεν ήταν σε λειτουργήσιμη κατάσταση αλλά χρειάζονταν συντήρηση και επισκευή, και ούτε ήταν εγγεγραμμένα και αδειούχα κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς. Ο δικηγόρος ισχυρίζεται ότι:

(α) Οι όροι και προϋποθέσεις πρέπει να υφίστανται

τόσο κατά την τελευταία μέρα υποβολής προσφορών, όσο και κατά το χρόνο της κατακύρωσης. Βασίστηκε στις υποθέσεις *Republic v. Pericleous* (1984) 3 CLR 577, 585, 587 και *J.N. Christofides Trading Ltd. v. Republic* (1985) 3 CLR 546, 550.

(β) Για να ακυρωθεί μια προσφορά η παράβαση πρέπει να είναι ουσιώδης (*J.N. Christofides Trading Ltd.*, ανωτέρω, σσ. 549, 500) και ότι το γεγονός ότι τα μηχανήματα δεν ήταν εγγεγραμμένα και αδειούχα αποτελεί ουσιώδη παράβαση των όρων της προσφοράς διότι η προσφορά δεν μπορούσε ν' αξιολογηθεί αν δεν υπήρχαν τα μηχανήματα. Κάνει αναφορά επί του προκειμένου στις υποθέσεις *Papadopoulos v. Republic* (1985) 3 CLR 154, 160 και *Medcon Construction and others v. Republic* (1968) 3 CLR 535, 544-545.

Όσον αφορά τον όρο 6(γ) προκήρυξης των προσφορών, ο δικηγόρος των αιτητών ισχυρίστηκε ότι η προσφορά του ενδιαφερόμενου μέρους δεν πληρούσε τον όρο αυτό γιατί τα προηγούμενα έργα που αναφέρονταν στον κατάλογο που υπέβαλε δεν εκτελέστηκαν από την εταιρεία (ενδιαφερόμενο μέρος) αλλά από τον Τεχνικό Διευθυντή και υπεύθυνο λιμενικών έργων της εταιρείας, καθ'ον χρόνο εργοδοτείτο από άλλη εταιρεία. Τα προηγούμενα έργα και πείρα του προσφοροδότη, είναι ουσιαστικό στοιχείο της προσφοράς και έχει βαρύτητα στην αξιολόγησή της. Η πείρα υπαλλήλου δεν αποτελεί πείρα του ενδιαφερόμενου μέρους. Επομένως, το ενδιαφερόμενο μέρος δεν πληρούσε τους όρους προκήρυξης των προσφορών σύμφωνα με την υπόθεση *Medcon Construction* (ανωτέρω).

Ο δικηγόρος των αιτητών ισχυρίστηκε περαιτέρω ότι το καθ' ου η αίτηση Συμβούλιο παρέλειψε να προβεί στην ενδεδειγμένη έρευνα όσον αφορά την κατάσταση των μηχανημάτων του ενδιαφερόμενου μέρους και στηρίχθηκε στις επιστολές του Τμήματος Δημοσίων Έργων ημερ. 17/5/1989 και 19/5/1989, χωρίς να έχει ενώπιον του το είδος και έκταση των επιδιορθώσεων που χρειαζόνταν τα μηχανήματα, που έπρεπε να επιθεωρηθούν πριν την

αξιολόγηση των προσφορών σύμφωνα με την παρά. 6(α) της προκήρυξης και τον όρο 22 του Συμβολαίου.

Τέλος, ο δικηγόρος των αιτητών ισχυρίστηκε ότι δεν φαίνεται να αξιολογήθηκε η προσφορά των αιτητών, που είχαν άδεια για εκτέλεση έργων 1ης Τάξης και επομένως και καλύτερο μηχανικό εξοπλισμό από το ενδιαφερόμενο μέρος, που είχε άδεια για εκτέλεση έργων 3ης Τάξης, και είχαν επίσης έτοιμα προς χρήση μηχανήματα. 5

Ο δικηγόρος των καθ' ων η αίτηση ισχυρίστηκε ότι υπήρξε συμμόρφωση με τους όρους 6(α) των οδηγιών και 22 του Συμβολαίου και ότι από τη λέξη "προτίθεται" που χρησιμοποιείται βγαίνει το συμπέρασμα ότι η συμμόρφωση είναι δυνατή μέχρι και την ημερομηνία κατακύρωσης των προσφορών, αλλά εν πάση περιπτώσει ο όρος δεν ήταν ουσιώδης εφόσο διαγράφηκε από αυτόν η πρόνοια ότι παράβασή του θα καθιστούσε την προσφορά άκυρη, η οποία υπήρχε σε προηγούμενες προσφορές που ακυρώθηκαν (Παράρτ. Α). 10 15

Όσον αφορά την πείρα του ενδιαφερόμενου μέρους σε παρόμοια έργα υπέβαλε ότι ο Τεχνικός Διευθυντής του Τμήματος Λιμενικών Έργων του ενδιαφερόμενου μέρους, ο οποίος κατασκεύασε τα έργα αυτά, ήταν το πρόσωπο στο οποίο χορηγήθηκε άδεια εγγραφής από το Συμβούλιο Εγγραφής και Ελέγχου Εργοληπτικών Οικοδομών και Τεχνικών Έργων, σύμφωνα με το Νόμο 32/82. Είναι η εισήγηση του δικηγόρου ότι ο όρος 6, όταν αναφέρεται στον προσφοροδότη, εννοεί και το προσωπικό της εταιρείας. Τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους επιθεωρήθηκαν στα πλαίσια αξιολόγησης των προσφορών και όπως αναφέρεται στην επιστολή ημερ. 19/5/1989, πριν την αξιολόγηση. Οι επιστολές του Τμήματος Δημοσίων Έργων ημερ. 17/5/1989 και 19/5/1989 ορθά και νόμιμα λήφθηκαν υπόψη, ο δε Διευθυντής πριν προβεί στην έκθεσή του, ενημερώθηκε από τους υφιστάμενους του. Σχετικά με τις επισκευές των μηχανημάτων του ενδιαφερόμενου μέρους, το Συμβούλιο είχε υπόψη του τι είπε ο Διευθυντής και δε χρειαζόταν περαιτέρω έρευνα. Το ενδιαφερόμενο μέρος 20 25 30 35

είχε άδεια κατασκευής έργων 3ης Τάξης, πράγμα που επέτρεπε την κατασκευή του υπό κρίση έργου.

Ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους ισχυρίστηκε ότι ούτε ο όρος 6(α) ούτε ο όρος 22 του Συμβολαίου αξιούν ιδιοκτησία ή κατοχή των μηχανημάτων από τον προσφοροδότη κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς, όπως δηλώνουν και οι όροι "προτίθεται" και "θα χρησιμοποιηθούν". Ο όρος 22 καθίσταται συμβατικός όταν και εφόσον υπογραφεί η σύμβαση και μιλά πρώτα για κατάλογο που οφείλει να επισυνάψει ο προσφοροδότης και μετά για μηχανήματα που "θα χρησιμοποιηθούν" από τον εργολάβο που πρέπει να είναι εγγεγραμμένα και αδειούχα. Ο "προσφοροδότης" γίνεται "εργολάβος" άμα γίνει αποδεκτή η προσφορά του και υπογραφεί το Συμβόλαιο. Η άδεια και εγγραφή των μηχανημάτων αποτελούν συμβατική υποχρέωση του εργολάβου και όχι προϋπόθεση εξέτασης της προσφοράς (*K & M Transport Co. Ltd. v. Eteria Fortigon Aftokiniton & others* (1987) 3 CLR 1939, 1944). Επί πλέον, οι αιτητές δεν είχαν κατά τον ουσιώδη χρόνο πιστοποιητικά εγγραφής για όλα τα μηχανήματα τους και επομένως στερούνται έννομου συμφέροντος να εγείρουν το σημείο αυτό.

Ο όρος 6(γ) δεν αποκλείει έναν προσφοροδότη που δεν ξανακατασκεύασε κυματοθραύστες από του να υποβάλει προσφορά και να πει ότι δεν ξανακατασκεύασε τέτοιο έργο. Η άδεια εργολήπτη δε χορηγείται στην εταιρεία ως εταιρεία αλλά σε συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο της εταιρείας και επομένως τα έργα που κατασκεύασε ο Τεχνικός Διευθυντής της ορθά έγιναν αποδεκτά. Τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους επιθεωρήθηκαν από άτομα που είχαν την αναγκαία ικανότητα και το Συμβούλιο είχε ενώπιον του την έκθεση και σχετική δήλωση του Διευθυντή για την κατάστασή τους. Επομένως έγινε η δέουσα έρευνα. Όσο για την καταλληλότητα των πλωτών μηχανημάτων αυτά έφθασαν στην Κύπρο διά θαλάσσης και ενεγράφηκαν στο Μηλόγιο.

Στην απαντητική του αγόρευση ο δικηγόρος των αιτη-

τών υπέβαλε ότι η προσφορά του ενδιαφερόμενου μέρους δεν έπρεπε να θεωρηθεί έγκυρη γιατί δε διέθετε τα μηχανήματα κατά το χρόνο υποβολής των προσφορών του κατά δε το χρόνο κατακύρωσης τους τα μηχανήματά του δεν ήταν σε θέση να κατασκευάσουν το έργο γιατί χρειάζονταν επιδιωρθώσεις και συντήρηση. Όσον αφορά τον όρο 6(γ) ο δικηγόρος είπε ότι ο προσφοροδότης πρέπει να έχει πείρα κι' αυτό φαίνεται κι' από τον όρο 7 βάσει του οποίου η Κυβέρνηση έχει δικαίωμα να απορρίψει προσφοροδότες που δεν έχουν ικανοποιητική πείρα στην εκτέλεση παρόμοιων έργων. Ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους ισχυρίστηκε, κατά το στάδιο των διευκρινίσεων, ότι η πρόνοια του όρου 7 για απόρριψη προσφορών είναι δυνητική και όχι υποχρεωτική για την κυβέρνηση.

Ο όρος 6(α) του εγγράφου που φέρει τίτλο "Οδηγίες προς τους Προσφοροδότες" έχει ως ακολούθως:

"6. Για την αξιολόγηση της προσφοράς η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας χρειάζεται να έχει και ο προσφοροδότης πρέπει να δώσει τα πιο κάτω στοιχεία:

(α) Κατάλογο μηχανικού εξοπλισμού που προτίθεται να χρησιμοποιήσει για την εκτέλεση του έργου, βάσει της παραγράφου 22 των Όρων του Συμβολαίου."

Ο όρος 22 του εγγράφου που τιτλοφορείται "'Όροι Συμβολαίου και Εγγραφή Υποχρεώσεων" έχει ως εξής:

"22. Κατάλογος Μηχανικού Εξοπλισμού

Ο προσφοροδότης οφείλει να επισυνάψει στην προσφορά του κατάλογο που να δείχνει το μηχανικό εξοπλισμό που προτίθεται να χρησιμοποιήσει για την εργασία αυτή για να ικανοποιηθεί ο εργοδότης ότι θα είναι σε θέση ο Εργολάβος να εκτελέσει ικανοποιητικά την εργασία. Όλα τα οχήματα και μηχανήματα που θα χρησιμοποιηθούν από τον Εργολάβο, θα πρέπει να περιλαμβάνονται στον πιο πάνω κατάλογο και θα πρέπει να είναι εγγεγραμμένα και αδειούχα σύμφωνα με την

ισχύουσα νομοθεσία. Αυτός ο κατάλογος θα δεσμεύει τον Εργολάβο για τη διάρκεια της όλης εργασίας.

5 Πριν από την αξιολόγηση της προσφοράς θα γίνει εξέταση του μηχανικού εξοπλισμού που δήλωσε ο προσφοροδότης για την τοποθέτηση των ογκόλιθων."

10 Το κύριο ερώτημα είναι κατά πόσο έπρεπε ο προσφοροδότης να έχει τα μηχανήματα (στην κατοχή ή ιδιοκτησία του) κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς του ή αν ήταν αρκετό να τα έχει κατά το χρόνο κατακύρωσης των προσφορών. Οι καθ' ων η αίτηση ζήτησαν για το σημείο αυτό γνωμάτευση από το Γενικό Εισαγγελέα, ο οποίος ήταν της γνώμης ότι ο όρος 22 μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο που η συμμόρφωση μ' αυτό να είναι δυνατή μέχρι και την ημερομηνία αμέσως πριν την κατακύρωση του έργου (Παράρτημα Η). Από τη φρασεολογία των πιο πάνω όρων κατέληξα στο συμπέρασμα ότι οι όροι αυτοί είναι επιδεκτοί της ερμηνείας που τους δόθηκε από τους καθ' ων η αίτηση. Το μόνο που ρητά και αναντίλεκτα ζητείται από τους προσφοροδότες να δώσουν για να είναι 20 δυνατή η αξιολόγηση της προσφοράς τους, είναι κατάλογο των μηχανημάτων που θα χρησιμοποιήσουν για το έργο, αν κατακυρωθεί σ' αυτούς η προσφορά. Και τούτο, για να μπορέσουν οι καθ' ων η αίτηση να κρίνουν αν τα μηχανήματα είναι ικανοποιητικά για να μπορέσει ο επιλεγείς 25 προσφοροδότης να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του για την κατασκευή του έργου. Πέραν τούτου, εκείνο που απαιτείται, και τούτο μόνο από τον προσφοροδότη που θα επιλεγεί και θα γίνει πλέον εργολάβος, είναι να έχει όλα τα οχήματα και μηχανήματα που θα χρησιμοποιήσει, 30 και που θα ονομάζονται στον κατάλογο αυτό, εγγεγραμμένα και αδειούχα.

35 Το μόνο μέρος των πιο πάνω όρων που ενισχύει κάπως τους ισχυρισμούς των αιτητών είναι η τελευταία παράγραφος, που αφορά την εξέταση των μηχανημάτων πριν την αξιολόγηση της προσφοράς. Αυτό προϋποθέτει ότι τα μηχανήματα πρέπει να βρίσκονται στην κατοχή του προσφοροδότη κατά το χρόνο της επιθεώρησης τους και

τίποτα περισσότερο. Και αυτό πάλι αφορά μόνο τα μηχανήματα που είναι απαραίτητα για την τοποθέτηση των ογκολίθων και όχι όλα τα μηχανήματα. Στην προκειμένη περίπτωση τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους ήταν στην κατοχή του όταν επιθεωρήθηκαν και τούτο έγινε στα χρονικά πλαίσια της αξιολόγησης των προσφορών, όπως προκύπτει από τις επιστολές του Διευθυντή προς το Συμβούλιο ημερ. 17/5/89 και 19/5/89 και εν πάση περιπτώσει πριν τη συνεδρία του Συμβουλίου ημερ. 2/6/89 κατά την οποία κατακυρώθηκαν οι προσφορές. Όσον αφορά την εγγραφή των μηχανημάτων, δεν υπάρχει καμιά πρόνοια που να υποστηρίζει τη θέση των αιτητών ότι αυτά έπρεπε να ήταν εγγεγραμμένα κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς. Εξάλλου, όπως φάνηκε από τη μαρτυρία ούτε οι αιτητές είχαν συμμορφωθεί πλήρως με το σημείο αυτό και επομένως δεν μπορούν να το εγείρουν. Εν πάση περιπτώσει ο όρος αυτός δεν ήταν ουσιώδης όρος της προσφοράς εφόσο η μη εγγραφή των μηχανημάτων κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς δεν εμπόδιζε την αξιολόγησή της.

Ο όρος 6 (γ) των Οδηγιών προς τους Προσφοροδότες, προνοεί ότι:

"6. Για την αξιολόγηση της προσφοράς η Κυβέρνηση της Δημοκρατίας χρειάζεται να έχει και ο προσφοροδότης πρέπει να δώσει τα πιο κάτω στοιχεία:

(α) .....

(β) .....

(γ) Κατάλογο προηγούμενων έργων παρόμοιας φύσης που έχει εκτελέσει."

Ο όρος αυτός στοχεύει στο να ικανοποιήσει τους καθ' ων η αίτηση ότι εκείνος που θα αναλάβει το έργο θα είναι σε θέση να το κατασκευάσει. Τα διάφορα έργα κατασκευάζονται από άτομα, άσχετα αν εργολάβος είναι μια εταιρεία. Δεν αμφισβητείται ότι ο Τεχνικός Διευθυντής του εν-

- διαφερόμενου μέρους, που θα κατασκεύαζε το έργο, και ήταν το άτομο στου οποίου το όνομα εκδόθηκε η σχετική άδειά εργολήπτη για την εταιρεία, είχε κατασκευάσει προηγουμένως άλλα παρόμοια έργα όταν εργαζόταν με
- 5 άλλη εταιρεία. Τα γεγονότα αυτά ήταν ενώπιον του Συμβουλίου και συζητήθηκαν κατά τη συνεδρία του ημερ. 2/6/89. Με βάση όλα αυτά καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η απόφαση των καθ' ων η αίτηση να θεωρήσουν την
- 10 πείρα του Τεχνικού Διευθυντή και υπεύθυνου Λιμενικών Έργων του ενδιαφερόμενου μέρους ως ικανοποιούσα τον όρο 6(γ) των Οδηγιών προς τους Προσφοροδότες, ως εύλογα επιτρεπτή σ' αυτούς. Εν πάση περιπτώσει, η μη συμμόρφωση με τον όρο αυτό δεν επηρεάζει την εγκυρότητα της προσφοράς του ενδιαφερόμενου μέρους ενόψει του
- 15 όρου 7 των Οδηγιών προς τους Προσφοροδότες, με βάση τον οποίο οι καθ' ων η αίτηση έχουν απλώς δικαίωμα, και όχι υποχρέωση, να απορρίψουν προσφοροδότες που δεν έχουν ικανοποιητική πείρα στην εκτέλεση παρόμοιων έργων.
- 20 Όσον αφορά τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους, αυτά επιθεωρήθηκαν από Λειτουργούς που είχαν επιθεωρήσει στο παρελθόν την κατασκευή κυματοθραυστών και επομένως δεν μπορεί να λεχθεί ότι δεν είχαν τις απαραίτητες γνώσεις για να προβούν στις εν λόγω επιθεωρήσεις. Το γεγονός ότι τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους χρειάζονταν συντήρηση και επισκευές, τέθηκε
- 25 ενώπιον του Συμβουλίου με τις επιστολές ημερ. 17/5/89 και 19/5/89. Ούτε σ' αυτές, ούτε πουθενά αλλού γίνεται καμιά νήξη ότι τα μηχανήματα αυτά δε θα ήταν σε θέση να κατασκευάσουν τα έργα μετά τις επιδιορθώσεις και τη συντήρησή τους. Δε χρειαζόταν κατά τη γνώμη μου, περαιτέρω έρευνα εκ μέρους του Συμβουλίου όσον αφορά το
- 30 είδος των επιδιορθώσεων που χρειάζονταν τα μηχανήματα μια και αυτό που χρειαζόταν να γνωρίζει είναι αν ήταν σε θέση, μετά τις επιδιορθώσεις, να κατασκευάσουν το
- 35 έργο και από τα στοιχεία που ήταν ενώπιον του Συμβουλίου δε συμπεραίνεται το αντίθετο. Αντίθετα, είχε ενώπιόν του τη διαβεβαίωση του Διευθυντή ότι το ενδιαφερόμενο μέρος "είναι σε θέση να κατασκευάσει και τους οκτώ

κυματοθραύστες μέσα σε πέντε μήνες."

Δεν είναι ορθό ότι δεν αξιολογήθηκε η προσφορά των αιτητών. Στη σελίδα 2 της επιστολής ημερ. 17/5/89 αναφέρεται ότι:

"3. Ο δεύτερος προσφοροδότης είναι η Εταιρεία C. Cassinos Constpuiction που διαθέτει τόσο τη σχετική πείρα σε παρόμοια έργα όσο και δύο πλωτά συνεργεία για την κατασκευή των έργων." 5

Τα στοιχεία αυτά ήταν ενώπιον του Συμβουλίου και συζητήθηκαν κατά τη συνεδρία του ημερ. 2/6/89. Το γεγονός ότι οι αιτητές είχαν άδεια για εκτέλεση μεγαλύτερων κατασκευαστικών έργων, δεν έχει καμιά σημασία, εφόσον το ενδιαφερόμενο μέρος είχε άδεια για κατασκευή έργων της κατηγορίας των επίδικων. 10

Αναφορικά με το τρίτο νομικό σημείο, ο δικηγόρος των αιτητών ισχυρίστηκε ότι η ορθή ερμηνεία του Κανονισμού 33 είναι ότι η Τραπεζική εγγύηση δίνεται μετά την κατακύρωση της προσφοράς. Διαφορετική ερμηνεία θα σήμαινε ότι παραβιάζεται το απόρρητο της προσφοράς αν διαρρεύσει πληροφορία για το ποσό της εγγύησης που δόθηκε μαζί με την προσφορά. Ο δικηγόρος της Δημοκρατίας ισχυρίστηκε ότι η ορθή ερμηνεία του Κανονισμού 33 είναι αυτή που δόθηκε με τον όρο 16(α) του Συμβολαίου κι' ότι δεν παραβιάζεται το απόρρητο των προσφορών εφόσον ο προσφοροδότης είναι ελεύθερος να δώσει μεγαλύτερη εγγύηση από το 10% αν επιθυμεί. Ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους, ισχυρίστηκε επί πλέον ότι αφ' ενός μεν οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες να φυλάσσουν τα μυστικά των πελατών τους, αφ'ετέρου δε οι αιτητές δεν έχουν έννομο συμφέρον να εγείρουν το σημείο αυτό αφού κι' οι ίδιοι 15 20 25 30 συνεμορφώθηκαν με τον όρο 16(α) του Συμβολαίου.

Ο Κανονισμός 33 προνοεί ότι:

"33. For tenders of over £2,000 tenderers should furnish a Bank guarantee or cheque equal to 10% of the

value of the tender price..... After the award of the tender the successful tenderer should be called to submit the necessary guarantee within the time specified in the tender."

5 Ο όρος 16(α) του Συμβολαίου έχει ως εξής:

"16. Κατάθεση Χρημάτων

10 (α) Ο προσφοροδότης θα στείλει μαζί με την προσφορά του, τραπεζική εγγύηση αξίας τουλάχιστον 10% του ποσού της προσφοράς του σαν εγγύηση της ισχύος της για περίοδο δώδεκα εβδομάδων. Η τραπεζιτική εγγύηση θα επιστραφεί στον προσφοροδότη μετά από την περίοδο των δώδεκα εβδομάδων."

15 Βρίσκω ότι ορθά ερμηνεύτηκε, με τον όρο 16(α) του Συμβολαίου, ο Κανονισμός 33. Ο προσφοροδότης πρέπει, σύμφωνα με τον Κανονισμό, να καταθέσει τραπεζική εγγύηση ίση τουλάχιστον με το 10% της προσφοράς του. Αυτή η τραπεζική εγγύηση επιστρέφεται στους προσφοροδότες μετά την κατακύρωση των προσφορών οπότε μόνο ο επιλεγείς προσφοροδότης καταθέτει νέα εγγύηση.

20 Το επόμενο σημείο αφορά το ρόλο του κ. Χριστοδουλίδη, Διευθυντή του Τμήματος Δημοσίων Έργων, στη διαδικασία. Ο δικηγόρος των αιτητών ανέφερε ότι ο κ. Χριστοδουλίδης που είχε φιλικές σχέσεις με τον κ. Λόρδο, Διευθυντή του ενδιαφερόμενου μέρους, σκόπιμα καθυστέρησε την αξιολόγηση των προσφορών για να δώσει καιρό στο ενδιαφερόμενο μέρος να εισάξει τα μηχανήματα του και άφησε να νοηθεί ότι ήταν επιθυμία του Προέδρου της Δημοκρατίας να κατακυρωθεί η προσφορά στο ενδιαφερόμενο πρόσωπο. Παρόλο που τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους επιθεωρήθηκαν από μη ειδικούς, κρίθηκαν από αυτούς ακατάλληλα, αλλά ο κ. Χριστοδουλίδης απέκρυψε το γεγονός αυτό από το Συμβούλιο και συνέταξε ο ίδιος την έκθεση και επιστολή ημερ. 17/5/1989 και 19/5/1989 αντίστοιχα χωρίς να εκθέτει λεπτομέρειες για 35 την κατάσταση των μηχανημάτων, παραπλανώντας έτσι

το Συμβούλιο. Υπέβαλε ότι τα όργανα που συμμετέχουν σε μια διαδικασία πρέπει να φαίνονται ότι ενεργούν αμερόληπτα, παραπέμποντας στις υποθέσεις *Soteriadou v. Republic* (1983) 3 CLR 921, 944, 945 και *Christou v. Republic* (1977) 3 CLR 11, 22.

5

Ο δικηγόρος των καθ' ων η αίτηση υπέβαλε ότι οι επιστολές του Διευθυντή ημερ. 17/5/1989 και 19/5/1989 ορθά και νόμιμα λήφθηκαν υπόψη, σύμφωνα με τον Κανονισμό 40 και η συμμετοχή του στη διαδικασία ήταν νόμιμη, ως εκπρόσωπος του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων, σύμφωνα με τον Κανονισμό 21(α) και δεν υπήρξε καθυστέρηση στην εξέταση των προσφορών. Η επιθεώρηση των μηχανημάτων έγινε από έμπειρα πρόσωπα που επέβλεψαν στο παρελθόν την κατασκευή κυματοθραυστών. Συντάκτης των πιο πάνω επιστολών δεν είναι, κατά την εισήγηση του δικηγόρου, ο Διευθυντής, αλλά ο κ. Παπαδόπουλος, που ήταν υπεύθυνος του Κλάδου Ελέγχου του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων και ότι η απόδειξη ύπαρξης προκατάληψης βαρύνει τους αιτητές. Ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους είπε ότι δεν υπάρχουν οι ισχυριζόμενες φιλικές σχέσεις μεταξύ Χριστοδουλίδη και Λόρδου.

10

15

20

Για τους ισχυρισμούς που προβάλλονται στο λόγο αυτό ακυρώσεως, προσάχθηκε μαρτυρία, τόσο εκ μέρους των αιτητών όσο και των καθ' ων η αίτηση. Μεγάλο μέρος της προσαχθείσας μαρτυρίας είναι άσχετο με τα υπό εξέταση ζητήματα. Από τη μαρτυρία δεν τεκμηριώνονται οι ισχυριζόμενες φιλικές σχέσεις μεταξύ του Διευθυντή και του Διευθυντή του ενδιαφερόμενου μέρους, ούτε οποιαδήποτε σκόπιμη καθυστέρηση του Διευθυντή στην αξιολόγηση των προσφορών με σκοπό να ευνοηθεί το ενδιαφερόμενο μέρος. Όπως συνάγεται από τη μαρτυρία, τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους δεν κρίθηκαν ακατάλληλα, αλλά κρίθηκε ότι χρειάζονταν επιδιορθώσεις. Το γεγονός αυτό δεν αποκρούστηκε από το Συμβούλιο και δεν μπορεί να λεχθεί ότι το Συμβούλιο, με τα στοιχεία που είχε ενώπιον του παραπλανήθηκε. Αν ο κος. Χαραλαμπίδης διαφωνούσε με τον κ. Χριστοδουλίδη ως

25

30

35

- προς την καταλληλότητα των μηχανημάτων, μπορούσε να το αναφέρει στο Συμβούλιο, πράγμα που δεν έπραξε. Το γεγονός ότι η έκθεση/επιστολή ημερ. 17/5/89 και 19/5/89 συντάχθηκε από τον κ. Χριστοδουλίδη, ή άλλο λειτουργό του Τμήματος δεν αποδεικνύει προκατάληψη εκ μέρους του Διευθυντή.

- Για το πέμπτο νομικό σημείο έγιναν οι ακόλουθοι ισχυρισμοί εκ μέρους του δικηγόρου των αιτητών: Ολόκληρο το πρακτικό του Συμβουλίου, στο οποίο περιλαμβάνεται η επίδικη απόφαση, ασχολείται με τις προσφορές του ενδιαφερόμενου μέρους με μόνες αναφορές στους αιτητές από τους Λαμπρινό και Κοντολαίμη. Η επιστολή ημερ. 17/5/1989 (Παρ. Ε) αναφέρεται στους αιτητές, αλλά δεν περιλαμβάνει σαφείς συστάσεις όπως προβλέπει ο Κανονισμός 40 και δεν υπάρχει στα πρακτικά αιτιολογία που να στηρίζει τις επίδικες πράξεις ενόψει του όρου 7 των προκηρύξεων των προσφορών. Η αιτιολογία πρέπει να είναι σαφής για να ελέγχεται, σύμφωνα με τις υποθέσεις: *Eleftheriou & others v. Central Bank* (1980) 3 CLR 85, *Kyprianou & others (No. 2) v. Republic* (1975) 3 CLR 187, *Arkatitis (No. 2) v. Republic* (1967) 3 CLR 429, *Carayiannis v. Republic* (1969) 3 CLR 341 και *Kittides v. Republic* (1973) 3 CLR 123.

- Οι δικηγόροι της Δημοκρατίας και του ενδιαφερόμενου μέρους ισχυρίστηκαν ότι το σύνολο του περιεχομένου των επιστολών ημερ. 17/5/1989 και 19/5/1989 καθώς και οι δηλώσεις του κ. Χριστοδουλίδη, δείχνουν ότι ο κ. Χριστοδουλίδης προέβηκε σε σαφείς συστάσεις και εφόσο ο πιο φτηνός προσφοροδότης πληρούσε όλους τους όρους, το Συμβούλιο δεν είχε λόγους να μην αποδεχτεί την προσφορά του. Επίσης δεν υπήρχε λόγος αιτιολόγησης της απόρριψης της πιο ψηλής προσφοράς και εν πάση περιπτώσει η αιτιολογία συμπληρώνεται από τα στοιχεία των φακέλων.

- Συμφωνώ με τη θέση των καθ' ων η αίτηση ότι το σύνολο του περιεχομένου της επιστολής 17/5/89 και των πρακτικών του Συμβουλίου ημερ. 2/6/89 δείχνει ότι έγιναν σαφείς συστάσεις από τον κ. Χριστοδουλίδη. Η αιτιολογία

της επίδικης απόφασης συνάγεται τόσο από το περιεχόμενο της προαναφερόμενης επιστολής και των πρακτικών όσο και από τα υπόλοιπα στοιχεία των φακέλων. Το ενδιαφερόμενο μέρος ήταν ο πιο φτηνός προσφοροδότης, και σύμφωνα με τα ευρήματα των καθ' ων η αίτηση πληρούσε τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Οι αιτητές δεν επέλεξαν, όπως συμπεραίνεται, γιατί οι προσφορές τους ήταν πιο ακριβές από αυτές του ενδιαφερόμενου μέρους. 5

Σχετικά με τον τελευταίο λόγο που εγείρεται, ο δικηγόρος των αιτητών ισχυρίστηκε ότι οι καθ' ων η αίτηση ανέβαλλαν την κατακύρωση των προσφορών για να παρασχεθεί χρόνος στο ενδιαφερόμενο μέρος να εισάξει τα μηχανήματα του και να τα νηολογήσει, ενώ ο Κανονισμός 40 προβλέπει ότι δεν πρέπει να καθυστερεί η εξέταση των προσφορών, και σύμφωνα με την επιστολή 17/5/1989 η συμπλήρωση του έργου ήταν επείγουσα. Αυτό ενισχύεται από το γεγονός (όπως αναφέρεται στην επιστολή ημερ. 17/5/1989) ότι τα πρώτα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους ήλθαν στις 29/4/1989 και τα άλλα το Μάιο του 1989. Η εξέταση τους έγινε στις 9/5/1989 και 18/5/1989 και ακολούθως ετοιμάστηκαν οι επιστολές 17/5 και 19/5/1989. 10 15 20

Ο δικηγόρος των καθ' ων η αίτηση αρνήθηκε ότι υπήρξε οποιαδήποτε σκόπιμη ή άλλη καθυστέρηση εκ μέρους των καθ' ων η αίτηση. Ο δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους υπέβαλε ότι ο μάρτυρας των αιτητών Χαραλαμπίδης, που ήταν υφιστάμενος του Διευθυντή, δεν μπορεί τώρα, μετά την πάροδο δύο χρόνων, να έλθει και να πει ότι τα μηχανήματα του ενδιαφερόμενου μέρους δεν ήταν σε λειτουργική κατάσταση, εφόσον δεν έθεσε τέτοιο θέμα ενώπιον του Συμβουλίου. 25 30

Τα θέματα που εγείρονται εδώ έχουν ήδη απαντηθεί κατά την εξέταση των άλλων νομικών σημείων και δεν έχω τίποτε να προσθέσω, εκτός του ότι δεν μπορεί τώρα να προσαχθεί μαρτυρία για πράγματα που ήταν εν γνώσει των μαρτύρων κατά τον ουσιώδη χρόνο και δεν τέθηκαν από αυτούς ενώπιον των καθ' ων η αίτηση, απλώς και 35

4 Α.Α.Δ. Kassinos Constr. Ltd v. Δημοκρατίας κ.ά. Κούρρης, Δ.

μόνο για να ενισχυθούν οι ισχυρισμοί των αιτητών.

5 Με βάση τα πιο πάνω βρίσκω ότι η επίδικη απόφαση ήταν λογικά εφικτή στους καθ' ων η αίτηση και επομένως οι προσφυγές αυτές απορρίπτονται. Καμιά διαταγή για έξοδα.

*Προσφυγές απορρίπτονται
χωρίς διαταγή για έξοδα*